

Про методичні заходи для педагогічних працівників

*Кротова І.В., завідувач Центру
методичної та аналітичної роботи*

Робота предметних груп

За ініціативи Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації, на базі КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» протягом вересня-жовтня була організована робота **8 предметних груп** (з української мови та літератури, математики, історії, іноземних мов, географії, біології, фізики, хімії) **для напрацювання пропозицій щодо підвищення якості навчання учнів 11 класів і їх підготовки до ЗНО.**

До складу груп увійшли 62 особи:

- науково-педагогічні працівники Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна та КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;
- науково-педагогічні та педагогічні працівники КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;
- учителі закладів загальної середньої освіти Харківської області, учні яких систематично показують високі результати під час проходження ЗНО.

Мета роботи предметних груп

1. З'ясувати проблеми у підготовці учнів до ЗНО та намітити шляхи їх подолання.
2. Розробити пропозиції щодо підвищення фахового рівня вчителів, які викладають в 11-х класах, якості навчання випускників і їх підготовки до ЗНО.
3. Визначити ефективні методичні заходи для педагогічних працівників стосовно підготовки учнів до ЗНО, організувати їх проведення.

Результати роботи предметних груп

1. Детально **проаналізовано результати** ЗНО – 2021 по Харківській області в цілому та по територіальних громадах (на підставі матеріалів Харківського регіонального центру оцінювання якості освіти та Центру моніторингу якості освіти Харківської академії неперервної освіти).
2. Виявлено **прогалини в предметних компетентностях** одинадцятикласників на основі аналізу коефіцієнтів виконання завдань ЗНО – 2021.
3. Визначено **найскладніші програмові навчальні теми**, з викладання яких **першочергово** слід надавати науково-методичну допомогу вчителям.
4. **Розроблено пропозиції** щодо покращення підготовки учнів до ЗНО як на обласному рівні, так і на місцях. Їх представили координатори груп (методисти Центру методичної та аналітичної роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти») під час підсумкової онлайн-зустрічі 26.10.2021.

Пропозиції щодо покращення підготовки учнів до ЗНО

1. *КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», Харківському національному педагогічному університету імені Г.С.Сковороди, КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Харківському національному університету імені В.Н. Каразіна (спільно)* організовувати та проводити для вчителів такі заходи:

- навчально-методичні семінари (вебінари) щодо проблемних питань і найскладніших навчальних тем, які виносяться на ЗНО;

Листопад-грудень 2021/2022–2023/2024 н. р.

- майстер-класи та навчальні тренінги для керівників ТМО та вчителів 11-х класів щодо організації системної ефективної роботи з підготовки учнів до ЗНО.

Лютий-березень 2021/2022–2023/2024 н. р.

Пропозиції щодо покращення підготовки учнів до ЗНО

2. КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» на курсах підвищення кваліфікації впроваджувати **тематичні спецкурси**: «Підготовка учнів до проходження ЗНО: проблеми, виклики, перспективи», «Технологія інтерактивного навчання: як навчити учнів розв'язувати тести», «Стратегії підготовки учнів до ЗНО» тощо.

Щороку

3. КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» розробляти **тестові завдання для тренувального тестування** за зразками сертифікаційних робіт ЗНО.

Листопад 2021/2022–2023/2024 н. р.

4. КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» здійснювати **моніторинг та аналіз результатів ЗНО** випускників ЗЗСО Харківської області.

Серпень-вересень 2021/2022–2023/2024 н. р.

Пропозиції щодо покращення підготовки учнів до ЗНО

5. Керівникам ТМО та ШМО організовувати детальне опрацювання з учителями Програм ЗНО (відповідно з кожного навчального предмета); Характеристик сертифікаційних робіт ЗНО; Критеріїв оцінювання завдань відкритої форми з розгорнутою відповіддю сертифікаційних робіт ЗНО (з української мови; математики; іноземних мов).

Серпень-вересень 2021/2022–2023/2024 н. р.

6. Керівникам ТМО й ШМО організовувати майстер-класи та тренінги, метою яких має бути підвищення рівня професійної компетентності вчителів, поглиблення теоретичних знань і набуття ними практичних умінь та навичок із підготовки учнів до ЗНО. Такі заходи мають бути постійно діючими і складатися з кількох теоретичних і практичних занять. Тренерами доцільно запрошувати досвідчених учителів, учні яких показують високі результати ЗНО.

Пропозиції щодо покращення підготовки учнів до ЗНО

7. Заступникам директорів із НВР здійснювати **моніторинг та аналіз** результатів ЗНО випускників у кожному закладі загальної середньої освіти області.

Серпень 2021/2022–2023/2024 н. р.

8. Заступникам директорів із НВР та вчителям-предметникам створити умови випускникам для **системного повторення** набутих у 5–11-х класах знань із предметів, які виносяться на ЗНО.

Щороку

9. Заступникам директорів із НВР, учителям-предметникам, класним керівникам здійснювати уважне вивчення **профорієнтаційних нахилів учнів з метою оптимального вибору предметів тестування** та подальшого самовизначення школярів відповідно до їхніх пізнавальних можливостей.

Постійно

Пропозиції щодо покращення підготовки учнів до ЗНО

10. Заступникам директорів із НВР, учителям-предметникам проводити **тренувальні тестування** за програмою ЗНО, використовувати систему **факультативів, індивідуально-групових занять** для задоволення пізнавальних потреб учнів.

Щороку

11. Заступникам директорів із НВР, психологічним службам організовувати надання консультативної допомоги з питань формування **психологічної готовності** учнів до ЗНО, прагнення здобути належну освіту, стати **конкурентоспроможними**.

Постійно

12. Заступникам директорів із НВР та вчителям-предметникам проводити на добровільних засадах **тренувальне тестування** в 11-х класах, розроблене фахівцями КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» за зразками сертифікаційних робіт ЗНО.

Листопад-грудень 2021/2022–2023/2024 н. р.

Пропозиції щодо покращення підготовки учнів до ЗНО

13. Учителям-предметникам аналізувати **результати тренувального тестування** в 11-х класах з метою виявлення прогалин у знаннях кожного учня (учениці), труднощів при вивченні окремих тем із конкретних навчальних предметів.

Листопад-грудень 2021/2022–2023/2024 н. р.

14. Учителям-предметникам складати плани проведення з кожним учнем (ученицею) **корекційної роботи** щодо усунення прогалин, відповідно до чого надавати адресну допомогу з підвищення предметних компетентностей з обраних навчальних предметів.

Грудень-квітень 2021/2022–2023/2024 н. р.

15. Учителям-предметникам здійснювати роботу з відпрацювання у школярів навичок виконання тестових завдань різної форми й різного ступеня складності, широко практикувати тестування як навчальний прийом та контрольну форму перевірки знань, умінь і навичок учнів.

Постійно

Пропозиції щодо покращення підготовки учнів до ЗНО

13. Учителям-предметникам **аналізувати результати** тренувального тестування в 11-х класах з метою виявлення прогалин у знаннях кожного учня (учениці), труднощів при вивченні окремих тем із конкретних навчальних предметів.

Листопад-грудень 2021/2022–2023/2024 н. р.

14. Учителям-предметникам складати плани проведення з кожним учнем (ученицею) **корекційної роботи** щодо усунення прогалин, відповідно до чого надавати адресну допомогу з підвищення предметних компетентностей з обраних навчальних предметів.

Грудень-квітень 2021/2022–2023/2024 н. р.

15. Учителям-предметникам здійснювати роботу з відпрацювання у школярів **навичок виконання тестових завдань** різної форми й різного ступеня складності, широко практикувати тестування як навчальний прийом та контрольну форму перевірки знань, умінь і навичок учнів.

Постійно

Українська мова та література

Рекомендації

Рекомендуємо організувати роботу під час підготовки до ЗНО, спрямовану не на репродукцію змісту окремих літературних творів, а на демонстрацію учасником здатності критично аналізувати зміст тексту, оцінювати й інтерпретувати його.

Пропонуємо впроваджувати текстоцентричний підхід до навчання української мови та літератури, який повинен стати визначальним для філологічної освіти здобувачів

Українська мова та література

Рекомендації

Особливу увагу звертаємо на додаток до програми ЗНО, у якій міститься перелік слів із нормативним наголосом, завдання з орфографії (“Правопис знака м’якшення”, “Правопис прислівників”, “Уживання великої літери”), завдання на редагування речень, завдання із синтаксису, а також мовне та мовленнєве оформлення власного висловлення.

Українська мова та література

Рекомендації

Звернути особливу увагу в процесі підготовки учнів до ЗНО на такі теми:

1. Правопис прислівників.
2. Редагування речень, словосполучень.
3. Основні випадки чергування у-в, і –й.
4. Наголос.
5. Правопис знака м'якшення
6. Написання й відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові.
7. Кличний відмінок (у власних чоловічих та жіночих іменах).
8. Узгодження числівників з іменниками.
9. Уживання числівників на позначення часу й дат.
10. Синтаксис простого й складного речення.
11. Усна народна творчість. Давня література.
12. Літературні напрями, стилі, течії. Постмодернізм як явище в сучасному літературному процесі.
13. Сюжет, сюжетні й поза сюжетні елементи.
14. Сучасний літературний процес (кінець XX – початок XXI століття).

Математика

КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
на курсах підвищення кваліфікації для вчителів математики

Особливу увагу приділити темам
«Методичні аспекти розв'язування завдань з параметрами»,
«Підготовка учасників навчально-виховного процесу до
ЗНО та міжнародних порівняльних досліджень».

Впроваджувати спецкурси «Стратегія підготовки
учнів до ЗНО з математики двох рівнів» та
«Функціонально-графічний підхід до розв'язування
задач з параметром і модулем».

Математика

Учителям математики

Для повторення матеріалу використовувати систему елективних курсів, наприклад «Підготовка до ЗНО», авт. Апостолова Г.В.

Використовувати тренувальне тестування, розроблене фахівцями КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» за зразками сертифікаційних робіт ЗНО

Аналізувати результати тренувального тестування з метою виявлення прогалин у знаннях

Скласти плани проведення з кожним учнем (ученицею) корекційної роботи щодо усунення прогалин

Практикувати тестування як навчальний прийом та контрольну форму перевірки знань, умінь і навичок учнів. Для проведення онлайн-тестування можна використовувати добірки тестів ЗНО минулих років за темами <https://zno.osvita.ua/mathematics/tema.html>.

Приділити увагу завданням, у яких потрібно проаналізувати й зрозуміти інформацію, наведену в графічній формі, зіставити її з текстовою частиною умови завдання, побудувати відповідну математичну модель. Для цього можна скористатись матеріалами, розробленими ХРЦЯО <https://drive.google.com/file/d/13dQ3wzvq0rGJ2TRo3TLFCScn0xV1NpJV/view>

При роботі з учнями, котрі можуть показати високі результати навчання, приділяти увагу завданням які належать до завдань найвищого когнітивного рівня

На кожному уроці розвивати навички:

- усного рахунку та навчати раціоналізації обчислень;
- розв'язування найпростіших рівнянь і нерівностей.

Математика

Оскільки результативність ЗНО з математики у 2021/2022 н.р. дещо знизилася, робочою групою запропоновано такі заходи для вчителів математики, заступників директорів ЗЗСО, методистів у 2021/2022 н.р. пропонуємо провести:

№ з/п	<u>Назва заходу</u>
1.	Пролонгована підготовка до ЗНО з 5-го класу
2.	Лайфхаки при підготовці до ЗНО з математики

Аналогічні заходи проводити щорічно, щоб посилити якість підготовки до ЗНО з математики

Історія України

Рекомендації вчителям:

- Аналізувати з учнями завдання ЗНО попередніх років.
 - Приділяти увагу підготовці до ЗНО на кожному уроці.
 - Ширше впроваджувати тестові технології в освітній процес.
 - Використовувати освітні онлайн платформ з підготовки до ЗНО.
 - Опрацьовувати з учнями завдання на перевірку «проблемних» предметних компетентностей – хронологічна, просторова, інформаційна.
- Особливу увагу приділяти проблемним завданням ЗНО (особливо тим темам, що повторюються декілька років).

Історія України

Банк завдань ЗНО з історії України -

<https://testportal.gov.ua/testy-mynulyh-rokiv/>

Історія України

Тематичні заходи щодо специфіки підготовки до успішного складання ЗНО з історії України двічі на рік (листопад, березень):

- майстер-клас: **“Проблемні теми при підготовці до ЗНО з історії України.”**.
- вебінар **“Шляхи підвищення якості підготовки випускників до складання ЗНО з історії України”**.

Історія України

Також на базі КВНЗ “Харківська академія неперервної освіти” вже на навчальних заняттях викладаються відповідні теми:

- Тема: **“Тестові технології і підготовка до ЗНО та ДПА з історії України”** у межах курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників за темою: **“Розвиток професійних компетентностей вчителя та викладача історії”**;
- Тема: **“Використання інформаційно-комунікативних технологій у підготовці учнів до ЗНО і ДПА з історії України в умовах дистанційного навчання. Онлайн тестування”** в межах курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників з теми **“Сучасні технології в умовах дистанційного та змішаного навчання історії”**.

Іноземні мови

Рекомендації ТМО вчителів іноземних мов:

- Проводити групові та індивідуальні очні або онлайн консультації для учнів, які проходять ЗНО з іноземних мов.
- Ознайомлювати учнів зі структурою тестів, критеріями оцінювання завдань відкритої форми з розгорнутою відповіддю, прикладами виконання таких завдань.
- Навчати учнів алгоритмам виконання тестових завдань різної форми, аналізувати результати тестування, виявляти типові помилки й визначати шляхи їх усунення.
- Виробляти в учнів навички самостійної роботи, самооцінювання, самоперевірки, раціонального розподілу відведеного часу.
- Активно упроваджувати інформаційно-комунікаційні технології навчання, організовувати проходження учнями онлайн-тестування.

Іноземні мови

Рекомендації ТМО вчителів іноземних мов:

- Працювати над розширенням та збагаченням лексичного запасу школярів через читання текстів різноманітної тематики та шляхом цілеспрямованої роботи над вивченням синонімів, антонімів, сталих висловів тощо.
- Під час опрацювання граматичного матеріалу приділити особливу увагу темам, які традиційно викликають труднощі в учасників ЗНО, наприклад, узгодження часів, пасивний стан, вживання модальних дієслів, словотворення тощо.
- Надавати пріоритети використанню автентичних текстів, аудіо- та відеоматеріалів, що забезпечить нормативність мовлення й створить сприятливе підґрунтя для розвитку комунікативних умінь учнів.

Іноземні мови

Науково-методична підтримка вчителів іноземних мов **КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»:**

- розробити і впровадити спецкурс для вчителів англійської та німецької мов **«Технології інтерактивного навчання: як навчити учнів успішно скласти тести на уроках іноземної мови»;**
- продовжити впровадження спецкурсу для вчителів англійської мови **«Як навчити учнів успішно скласти тести з англійської мови: стратегії проходження ЗНО»;**
- під час підвищення кваліфікації вчителів англійської та німецької мов висвітлювати такі теми: **«ЗНО – інструмент об'єктивної оцінки навчальних досягнень випускників закладів ЗСО з англійської (німецької) мови»** та **«Підготовка учнів до якісного проходження ЗНО з англійської (німецької) мови в умовах змішаного і дистанційного навчання».**

Іноземні мови

Тематика заходів щодо науково-методичної підтримки вчителів іноземних мов:

- Підготовка до ЗНО з іноземної мови в умовах дистанційного навчання: виклики сьогодення.
- Life hacks for Successful Writing.
- Особливості підготовки до успішного складання ЗНО з іноземної мови: труднощі й їхнє подолання.
- Інструменти фасилітації для активізації лексичних навичок під час підготовки до ЗНО.

Біологія

Рекомендації:

З кожним роком у сертифікаційній роботі збільшується частка завдань, скерованих на визначення ступеня сформованості в учасників зовнішнього незалежного оцінювання предметних та ключових компетентностей.

Отже, рекомендуємо організувати роботу, спрямовану не тільки на репродукцію змісту окремих тем, а на використання компетентнісно орієнтованих завдань, виконуючи які, учні мають навчитися:

- знаходити потрібну інформацію;
- виокремлювати головне з прочитаного або почутого; точно формулювати свої думки; планувати свої дії; обирати спосіб дії в певних ситуаціях; оцінювати отриманий результат і критично ставитися до нього;
- самоорганізовуватися;
- застосовувати знання, вміння, навички у ситуаціях, що виникли.

Біологія

Рекомендації:

На сайті zno.osvita.ua учасники зовнішнього незалежного оцінювання мають змогу ефективно готуватися до тестування з біології, користуючись спеціальним розділом <https://zno.osvita.ua/biology/tema.html>, у якому завдання ЗНО розподілені за темами.

За допомогою сервісу можна поетапно виконувати завдання за розділами чинної програми зовнішнього незалежного оцінювання з біології.

Фізика

1. Продовжити в КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» на курсах підвищення кваліфікації проводити тематичний спецкурс: *«Сучасна методика розв'язування ключових задач курсу фізики»*.
2. КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», Харківському національному педагогічному університету імені Г.С.Сковороди, кафедра фізики, Харківському національному університету імені В.Н.Каразіна (*спільно*) організовувати та проводити щорічно для вчителів 11 класів навчально-методичні семінари (вебінари) з фізики щодо проблемних питань і найскладніших навчальних тем, які виносяться на ЗНО з фізики.

Фізика

Учителям-предметникам

Організувати систематичне повторення навчального матеріалу. Слід повторювати алгоритми, правила-орієнтири розв'язування задач певних типів, здійснювати роботу з відпрацювання у школярів навичок виконання тестових завдань різної форми й різного ступеня складності, широко практикувати тестування як навчальний прийом та контрольну форму перевірки знань, умінь і навичок учнів.

Проводити тренувальні тестування за програмою ЗНО з фізики, використовуючи банк завдань з фізики (2016-2021 р.р.), який розміщений на сайті Українського центру оцінювання якості освіти.

Використовувати систему елективних курсів, факультативів індивідуально-групових занять для задоволення пізнавальних потреб учнів з предмета.

Фізика

Рекомендувати вчителям використовувати в освітньому процесі з фізики в 11 класі енциклопедію тестових завдань (Гельфгат І.М. «Повний курс шкільної фізики в тестах» вид. «Ранок» 2013 р).

Видання містить всі типи тестових завдань, що використовуються на ЗНО з фізики, рецепти уникнення типових помилок, секрети подолання тестових «бар'єрів», правильні розв'язання до тренувальних завдань, відповіді до завдань для самоперевірки, короткий довідник.

Хімія

Рекомендації:

Керівникам
територіальних
методичних об'єднань
(ТМО) та шкільних
методичних об'єднань
(ШМО)

опрацювати з
учителями

програми ЗНО з хімії

характеристики
сертифікаційної
роботи ЗНО з хімії

підходи до
розв'язування задач
різних типів

офіційний звіт Центру
оцінювання якості освіти про
проведення в 2021 році ЗНО

Хімія

Рекомендації:

Хімія

Для підвищення результативності ЗНО з хімії у 2021/2022 навчальному році робочою групою запропоновано такі заходи для вчителів хімії, заступників директорів ЗЗСО, методистів:

Лайфхаки при підготовці до ЗНО з хімії.	Листопад 2021 року
Ретроспективний аналіз традиційно складних для розуміння учнями тем програми з підготовки до ЗНО з хімії.	Березень 2022 року

На курсах підвищення кваліфікації КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» пропонуємо розробити і впровадити спецкурс для вчителів хімії «Підготовка до ЗНО з хімії».

Географія

Результати зовнішнього незалежного оцінювання демонструють проблему формування навичок робити вимірювання й обчислення за топографічною картою. Складними виявилися стандартні завдання з визначення відносної висоти точки, відстані на місцевості за числовим масштабом, азимута руху. Дуже складними є завдання з використанням прямокутних координат. Попри включення до навчальної програми з географії практичних робіт і впровадження узагальнюючого курсу для 11-го класу «Географічний простір», низькими виявилися показники успішності виконання стандартних завдань, а саме: визначати географічні координати за картою, а тип клімату за кліматограмою.

Географія

Рекомендації вчителям

- максимально використовувати інформаційні технології;
- при поясненні навчального матеріалу використовувати ілюстровані електронні презентації, надавати їх учням для використання вдома як додаткового джерела географічної інформації;
- алгоритмізувати навчання учнів, забезпечити їх планами описів, описами порядку розв'язування і оформлення географічних задач;
- стимулювати учнів до самостійного пошуку інформації та створення учнівських проектів;
- посилити роботу з підготовки учнів до ЗНО з географії з урахуванням досвіду попередніх років;
- приділяти особливу увагу формуванню картографічних умінь школярів, на уроках постійно працювати з географічними картами та атласами;
- привести у відповідність із формою і змістом завдань ЗНО систему оцінювання навчальних досягнень учнів із використанням тестових технологій;
- використовувати програму затверджену Міністерством освіти і науки. Не варто користуватися посібниками, довідниками та іншою літературою, що видана без погодження з Міністерством освіти і науки;
- приділяти увагу підвищенню рівня географічної культури школярів, володінню ними географічною номенклатурою, історією географії, а також формуванню в учнів умінь та навичок характеризувати сучасні географічні, соціально-економічні та геополітичні тенденції як в Україні, так і у світі.

Географія

Оскільки результати випускників закладів ЗЗСО Харківської області при проходженні ЗНО з географії значною мірою залежать від якості їх підготовки, робочою групою запропоновано такі заходи для вчителів географії:

№ з/п	Назва заходу	Термін виконання
1.	Укладання тренувальних тестових зошитів з географії	Жовтень-листопад 2021 року
2.	Розробка та проведення спецкурсу «Підготовка учнів до проходження ЗНО з географії: проблеми, виклики, перспективи»	Січень-травень щороку
3.	Web-семінар «Особливості проведення ЗНО – 2022 з географії» для керівників ТМО та вчителів географії Харківської області.	Грудень 2021 року
4.	Дистанційний майстер-клас для керівників ТМО та вчителів географії Харківської області «Організація та проведення роботи щодо підготовки учнів до ЗНО на засадах індивідуального підходу»	Березень 2022 року
5.	Школа вчителя географії щодо підвищення географічної компетентності та якості підготовки учнів до ЗНО з географії	Протягом 2022 року

ПІДСУМКИ РОБОТИ ПРЕДМЕТНИХ ГРУП

- За підсумками роботи предметних груп, узагальненими результатами та наданими пропозиціями розроблено **регіональний освітній проєкт** «Підвищення якості й результативності загальноосвітньої підготовки, конкурентоспроможності випускників закладів загальної середньої освіти в умовах викликів сучасності», який має на меті підвищення якості загальної середньої освіти, конкурентоспроможності, успішної самореалізації випускників ЗЗСО відповідно до їх освітніх потреб і можливостей. Термін дії проєкту – 2021/2022–2023/2024 н. р.
- **Методичний хакатон** для педагогічних працівників «Шляхи підвищення якості підготовки учнів до ЗНО: проблеми, виклики, перспективи» – **9.11 – 13.12.2021**.
- **Установчий вебінар** – *9.11.2021, 14.30-15.30*. Запрошуємо взяти участь усіх бажаючих! Анонс із посиланням буде розміщено на сайті Академії.